

אוריינות פיננסית וגישה לכספי חירום בקרוב משקי בית בישראל בתחילת מגפת הקורונה, והשפעה על עמידותם הפיננסית של משקי הבית

סטיבן לאופר   מאיה הרן רוזן[^]

עריכת לשון: רעיה כהן
תרגום לאנגלית: סטיבן לאופר
עיצוב גרפי: ענת פרקו-טולדנו

סטיבן לאופר, מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל Steven.Laufer@jdc.org
מאיה הרן רוזן, בנק ישראל maya.haran@boi.org.il

ההשקפות המובעות במסמך זה אינן בהכרח על דעת בנק ישראל

המחקר מומן בסיוע ממשלת ישראל

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | סיוון תשפ"א | יוני 2021

ממצאים

אוריינות פיננסית: נמצא כי לאנשים עם רמת אוריינות פיננסית נמוכה היו ערב המשבר פחות חסכונות מאשר לאחרים וכי הם הושפעו לרעה מהמשבר מבחינה כלכלית יותר מאחרים (גם לאחר פיקוח על הכנסה והשכלה). המחקר מצא גם כי בעלי רמת אוריינות פיננסית נמוכה נטו יותר מאחרים להתמודד עם המשבר באמצעות נטילת הלוואות: מהמשיבים שדיווחו על ירידה בהכנסות בעקבות מגפת הקורונה, 16% מבעלי רמת האוריינות הפיננסית הנמוכה לקחו הלוואה, לעומת 10% מבעלי רמת האוריינות הפיננסית הגבוהה. בד בבד, המשיבים שדיווחו על ביטחון עצמי גבוה בידע הפיננסי שלהם נטו יותר ללוות לעומת בעלי ביטחון נמוך, 15% לעומת 8% (ההבדלים בין הקבוצות השתנו מעט לאחר פיקוח על הכנסה והשכלה).

גישה של משקי בית אל כספי חירום: לאחר הסגר הראשון, אחד מכל שמונה משקי בית דיווח שאינו מסוגל לעמוד בהוצאה בלתי צפויה של 2,000 ₪; כלומר, לא הייתה לו גישה לכספי חירום. 33% נוספים ענו שהם מסוגלים לעמוד בהוצאה כזו רק בקושי. שיעור זה עולה עם הירידה בהשכלה ובהכנסה. כך גם, 21% מהשכירים שלא עבדו באוגוסט 2020 בעקבות המשבר (פוטר או יצאו לחל"ת) דיווחו שלא יהיו מסוגלים לעמוד בהוצאה בלתי צפויה של 2,000 ₪, לעומת 10% ממי שעדיין היו מועסקים. בקרב כל המשיבים שענו שהם מסוגלים לעמוד בהוצאה בלתי צפויה של 2,000 ₪, יותר מ-70% דיווחו שיעשו זאת באמצעות שימוש בחסכונות. עוד נמצא כי משקי בית עם גישה לכספי חירום התמודדו טוב יותר עם המשבר ולא צמצמו הוצאות לכדי פגיעה ברווחתם.

תובנות והמלצות למדיניות

1. המתאם בין נטילת הלוואה ובין אוריינות פיננסית מעיד שיתכן כי יש משקי בית שבחרו בחירה שעלולה לפגוע במצבם הפיננסי ארוך הטווח. עם הימשכות המשבר, **יש חשיבות להוסיף ולבחון את מצב משקי הבית**, משום שהחלטותיהם בעת המשבר עלולות לגרום לנזקים ארוכי-טווח ולהשפיע על יכולתם להתאושש מהמשבר. עם זאת, הקשר החיובי בין ביטחון עצמי בידע הפיננסי ובין ההסתברות לנטילת הלוואה מעיד שיתכן כי **גישה לאשראי בקרב הציבור אינה מועילה לבעלי ביטחון עצמי נמוך בידע פיננסי, מפני שאין להם מספיק ביטחון כדי לנצל את ההזדמנות ליטול הלוואה ללא עזרה נוספת בניווט תהליך ההלוואה.**
2. קובעי מדיניות צריכים לשקול **להוסיף עזרה ממשלתית** לתושבים שסביר שיצאו מהמיתון שבעקבות מגפת הקורונה במצב פיננסי שברירי ושתהיה להם גישה מוגבלת בלבד לכספי חירום. תושבים אלו יזדקקו לעזרה כספית לצורך התמודדות עם קשיים כלכליים נוספים.
3. מוצע שמקבלי ההחלטות יתמקדו ב**חינוך** הן לקבלת החלטות פיננסיות נאותות (כגון החלטה על הפרשת כספי חירום) **והן לבניית תשתית נוחה לחיסכון בקרב משקי הבית, למשל באמצעות פתרונות דיגיטליים לסיוע בניהול כספים של משקי בית.** חשוב שפתרונות אלו ידגישו את הגברת הביטחון העצמי בידע פיננסי ולא רק את הנחלת הידע. בהקשר זה רצוי **לקדם אסדרת (רגולציית) "בנקאות פתוחה"** – אסדרה שמאפשרת גישה לשחקני צד שלישי ליישומנים (אפליקציות) חיצוניים של גופים פיננסיים לצורך הקלת תהליכים, קבלת שירותים פיננסיים וניתוח מידע פיננסי. בצעדים אלו יהיה כדי לעזור למשקי הבית לשפר את מצבם הכלכלי לקראת משבר נוסף, יהא אופיו אשר יהא. **הזמן הסמוך לאחר המגפה יהיה הזדמנות טובה להפעלת התערבויות כאלה**, מכיוון שהזיכרון מהפגיעה הכלכלית של המגפה יהיה עדיין טרי אצל רבים.

תוכן העניינים

1	1. רקע
4	2. המחקר
4	2.1 מטרת המחקר
4	2.2 שיטת המחקר
6	3. ממצאים
6	3.1 ממצאים כלליים על אוריינות פיננסית וגישה לכספי חירום
9	3.2 ממצאים על אוריינות פיננסית ותוצאות כלכליות במהלך משבר מגפת הקורונה
11	4. סיכום, דיון והמלצות למדיניות
12	מקורות

רשימת התרשימים

3	תרשים 1: מודל של השפעת האוריינות הפיננסית והגישה לכספי חירום על משקי הבית
7	תרשים 2: מספר התשובות הנכונות של המשיבים לשלוש שאלות האוריינות הפיננסית
8	תרשים 3: תשובות המשיבים על השאלה איך יוכלו לעמוד בהוצאה בלתי צפויה של 2,000 ₪, לפי הכנסות
10	תרשים 4: המידה שבה צמצום ההוצאות השפיע לרעה על רמת חייהם של המשיבים, לפי יכולת לעמוד בהוצאה בלתי צפויה של 2,000 ₪